

A. A. C. van Leeuwen / Populieren in de Biesbosch

N.V. Levensverzekeringsmaatschappij „Utrecht“

Een grote aaneengesloten populierenbeplanting is iets, wat in Nederland – buiten de IJsselmeerpolders en Noord-Brabant – niet zo heel veel voorkomt. Alleen al daarom is een aaneengesloten populierenopstand van ca. 44 ha oppervlakte in de Dordtse Biesbosch wel vermeldenswaard.

Aan degene, die per pont oversteeft vanaf Werkendam naar de „Kop van 't Land“ op het eiland van Dordrecht (Dubbeldam), verraaft deze opstand langzamerhand zijn aanwezigheid, doordat de kronen van de bomen boven de dijk uit gaan steken.

Denkt u overigens niet dat u er zo maar even naar toe kunt rijden, want uitermate ontoegankelijk is de Biesbosch, ook de Dordtse Biesbosch, nog steeds. Men kan de afzonderlijke polders meestal alleen per boot bereiken via het eindeloze net van kreken en killen. Alleen de hier vermelde polder „Huiswaard“ en „Oud Kat“ bevindt zich in zoverre dan nog in een bevoorrechte positie dat men er, vanaf de dichtstbijzijnde berijdbare weg, binnen een half uurtje naar toe kan wandelen. Dat komt omdat de polder, als de meest zuidwestelijke, via de kade van de Nieuwe Merwede en het loopbrugje over de Ottersluis een „vaste“ verbinding heeft.

In dit deltagebied van onze grote rivieren, met wel nog zoet water maar anderzijds toch een sterke getijde-beweging (die overigens nu door de recente sluiting van het Haringvliet aanzienlijk is verminderd en later, bij de sluiting van de Oosterschelde, geheel zal ophouden), zijn eeuwenlang met onnoemelijke inspanning en offers kaden opgeworpen en polders gemaakt. Dit geschiedde nadat de aanslibbingen zo ver waren gevorderd, dat natuurlijke ontwatering – althans tijdens eb – mogelijk was.

Bemaling was dan ook gewoonlijk niet nodig, want het water werd geloosd via sluizen of door middel van kokers met een klep.

Dat deze natuurlijke ontwatering tengevolge van de Delta-werken, waardoor de laagwaterstanden van vroeger niet meer voorkomen, onmogelijk wordt en derhalve de gehele ontwatering aangepast moet worden, is een hoofdstuk op zichzelf, dat buiten het bestek van dit artikel valt.

De polder „Huiswaard“ en „Oude Kat“, gelegen onder de gemeente Sliedrecht, kwam een vijftiental jaren geleden in eigendom van de Levensverzekeringsmaatschappij „Utrecht“. De polder vormt een zelfstandige, door een kade omgeven eenheid, aan de zuidzijde direct grenzend aan de Nieuwe Merwede, en voorts omsloten door de Kikvorskil en de Zoetemelkse kil.

De kade was zwak en bovendien te laag voor hoge waterstanden bij zuidwesterstorm en springtij. Dan liep de polder herhaaldelijk vol (soms wel tien keer in een jaar), hetgeen steeds hoge kosten voor herstel van de kade met zich mee bracht.

Daar staat tegenover, dat hoge polderlasten of eigen bemalingskosten ontbreken. Na inundatie liep het water binnen twee etmalen weer via twee houten kokers af.

Ten behoeve van de ontwatering loopt binnendijs een ringsloot langs de teen van de dijk en voorts een weterring door het midden van de polder, waarop greppels aansluiten die een perceelsindeling geven met kavels van gemiddeld 2.50 ha. Voor de vruchtbaarheid van de grond waren deze inundaties overigens van grote waarde, omdat steeds een nieuw voedselrijk sliblaagje werd afgezet. De bodem bestaat uit een vruchtbare zware kleigrond (afslibbaar gehalte 40 à 50 %) van 0,80–1,00 m dikte op een grofzandige ondergrond.

De ontwatering is niet diep, nl. gemiddeld 0.60 m (= 30–NAP).

De totale oppervlakte van de polder bedraagt 70 ha, waarvan

10 ha bestaat uit kade en weteringen, 16 ha uit verpacht grasland, zodat voor het bos een oppervlakte van 44 ha resteert.

De beplantingen dateren van 1960 tot 1965 en kwamen tot stand naarmate de gronden vrij van pacht konden worden gemaakt.

Het doel was primair een zinvolle tijdelijke bestemming van gronden, die bij voorkeur pachtvrij dienden te blijven met het oog op de toekomst. Daar komt bij dat de agrarische gebruikswaarde gering is als gevolg van de zeer gebrekkige ontsluiting (vetweiderij of beweiding met jongvee).

De populieren en ook de wilgen werden geplant als tweejarige bomen in de maat 8/10 (omtrek in cm, op 1,0 m hoogte); de plantgaten hadden een diepte van 50 cm. De beplanting is vrijwel geheel met de rassen 'Zeeland' en 'Heidemij' aangelegd. De bomen van deze twee rassen zijn om en om gemengd in de rij doch zonder een duidelijk plantverband geplant. De plantafstand varieert van 6 x 8 m tot 4 x 4 m.

Een gedeelte van de beplanting is met 'Gelrica', een ander gedeelte met *Salix alba* 'Liempde' aangelegd.

In de populierenbeplantingen, die in 1961, 1962 en 1965 zijn aangelegd, bestaat de onderbegroeiing uit zwarte els. Een en ander is in tabel 1 samengevat.

Overzicht van het populierenbos in de Dordtse Biesbosch, gezien vanaf het zuiden.

Foto: Van der Meiden

Bepanting van *Populus 'Gelrica'*. Duidelijk is de invloed van de wind op de hoogte van de bomen te zien.

Foto: Van der Meiden

Tabel 1 Overzicht van de in de verschillende jaren geplante aantallen bomen, de plantafstanden, en verdere bijzonderheden.

jaar van aanleg	houtsoort en ras	aantal bomen	plant-afstand (m)	bijzonderheden
voorjaar 1960	<i>Populus 'Gelrica'</i>	100	6 x 8	} gemengd geplant
	<i>Populus 'Zeeland'</i>	2000	6 x 8	
	<i>Populus 'Heidemij'</i>	2000	4 x 6	
voorjaar 1961	<i>Populus 'Zeeland'</i>	2000	4 x 4	} gemengd geplant; in de rij 2-jarige zwarte els op 1,5 à 2 m
	<i>Populus 'Heidemij'</i>	2000	4 x 5	
			4 x 6	
voorjaar 1963	<i>Populus 'Zeeland'</i>	2300	5 x 6	} gemengd geplant; in de rij 2-jarige zwarte els op 1,5 à 2 m
	<i>Populus 'Heidemij'</i>	2300		
voorjaar 1965	<i>Populus 'Zeeland'</i>	875	5 x 6	} gemengd geplant; in de rij 2-jarige zwarte els op 1,5 à 2 m
	<i>Populus 'Heidemij'</i>	875		
	<i>Salix alba 'Liempde'</i>	600	5 x 6	

Vermeldenswaard is nog, dat de aanleg is geschied onder uitzonderlijk moeilijke omstandigheden, doordat tijdens het werk veelvuldig inundaties dreigden en ook werkelijk voorkwamen. Zo is eens de gehele partij van enige duizenden ingekuilde bomen weggespoeld en aan het andere eind van de polder tegen de kade gedreven!

De groei is formidabel geweest. Enige globale meetcijfers van maart 1971 mogen dit aantonen (zie tabel 2).

Populus 'Zeeland' en *'Heidemij'* geplant in 1963. De onderbegroeiing bestaat uit els.

Foto: Van Leeuwen

Tabel 2 De diameter (cm) en hoogte (m) van de populieren en wilgen.

jaar van aanleg	houtsoort en ras	gemidd. diameter op borsthoogte (cm)	gemiddelde hoogte (m)
1960	<i>Populus 'Gelrica'</i>	24,5	15
	<i>Populus 'Zeeland'</i>	23,5	14
1961	<i>Populus 'Heidemij'</i>	23,5	14
	<i>Populus 'Zeeland'</i>	21,5	13
1963	<i>Populus 'Heidemij'</i>	21	13
	<i>Populus 'Zeeland'</i>	18,5	11
1965	<i>Populus 'Heidemij'</i>	19	11
	<i>Populus 'Zeeland'</i>	12	9
	<i>Populus 'Heidemij'</i>	11,5	8,5
	<i>Salix alba 'Liempde'</i>	11	8

De conclusie is dat de groei van de *'Zeeland'* en de *'Heidemij'* tot nu toe vrijwel gelijk is geweest.

Alleen is in zekere zin verontrustend de mate waarin de *'Zeeland'* symptomen van de bastvlekkenziekte vertoont. Dit verschijnsel neemt de laatste jaren toe, waarbij deskundigen een verband zoeken met de ondiepe ontwatering en/of de ondiepe kleilaag (met in beide gevallen een ondiepe beworteling!), hetgeen periodiek tot fysiologische verdroging aanleiding zou kunnen geven.

De goede groei van de 'Zeeland' blijkt uit de aanwasscheuren in de bast.

Foto: Van Leeuwen

Noodbemaling van de polder met op de achtergrond het populierenbos.

Foto: Van Leeuwen

Aanzicht van het populierenbos langs de noordzijde van de polder.

Foto: Van der Meiden

Interessante vragen, die opkomen, zijn of en wanneer er moet worden gedund en of de bomen opgesnoeid moeten worden.

Dunning binnen twee jaren is noodzakelijk (in het op 4 x 4 m geplante perceel nu reeds) indien men de blijvende opstand tot een belangrijk zwaardere maat wil laten doorgroeien, bijvoorbeeld tot een „normale” omloop van 20 à 25 jaren. In dat geval lijkt het verstandig zoveel mogelijk de 'Zeeland' weg te nemen in verband met de gesignaleerde bastvlekkenziekte; anderzijds is het risico van Marssonina-aantasting bij de 'Heidemij' veel groter, maar van schade daardoor valt tot nu toe weinig of niets te bespeuren, vermoedelijk tengevolge van de kennelijk uitmuntende groei-omstandigheden.

De vraag rijst echter of het in de gegeven omstandigheden niet raadzamer is om helemaal niet te dunnen en de opstand geheel

te vellen zodra de (lopende) aanwas gaat teruglopen, bijvoorbeeld op ca. vijftienjarige leeftijd.

Tot deze laatste gedachte komt men als men de bijzondere omstandigheden in aanmerking neemt, dat al het hout in een moeilijke situatie (trekker per boot aanvoeren!) uitgesleept, over de kade getild en per schip afgevoerd moet worden. Dit zal het telen van zwaar hout weinig aantrekkelijk maken. Jammer is dat dan bij deze korte omloop het eerste gebruikte wijdere plantverband van 6 x 8 m slecht past.

Samenhangend met de omloop en de afzet van het hout moet ook de vraag kritisch worden bekeken, of op snoeien wel zinvol is. Dit is immers vermoedelijk niet het geval bij afzet van het hout als bulkprodukt voor de papier- of platenindustrie.